

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NÔNG THỊ HỒNG NHUNG

**CẤU TRÚC MỘT CÔNG TRÌNH BÁCH KHOA
VỀ VĂN HÓA CỔ TRUYỀN CÁC DÂN TỘC VIỆT NAM**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC

THÁI NGUYÊN - 2014

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NÔNG THỊ HỒNG NHUNG

**CẤU TRÚC MỘT CÔNG TRÌNH BÁCH KHOA
VỀ VĂN HÓA CỔ TRUYỀN CÁC DÂN TỘC VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ học

Mã số: 60 22 01 02

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS.TS TẠ VĂN THÔNG

THÁI NGUYÊN - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận văn là trung thực. Những kết luận khoa học của luận văn chưa từng được ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Nông Thị Hồng Nhung

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới Thầy Tạ Văn Thông, người đã hướng dẫn tôi viết luận văn này.

Xin chân thành cảm ơn các Thầy Cô đã giảng dạy, phòng Sau đại học, Trung tâm Học liệu Đại học Thái Nguyên, đã tạo điều kiện tốt nhất cho tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Xin cảm ơn nhà văn - nhà nghiên cứu Hoàng Triều Ân (tác giả cuốn “Từ điển văn hóa cổ truyền dân tộc Tày” sống tại thị trấn Hòa An, thành phố Cao Bằng), người đã cung cấp nhiều tri thức và tư liệu quý có liên quan đến luận văn.

Sau cùng, tôi xin cảm ơn gia đình, người thân, đồng nghiệp và các học viên Cao học Ngôn ngữ K20 đã động viên, giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và làm luận văn.

Thái Nguyên, ngày 20 tháng 8 năm 2014

Tác giả luận văn

Nông Thị Hồng Nhung

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
PHỤ LỤC	vi
DANH MỤC CÁC BẢNG	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	6
4. Đối tượng nghiên cứu	7
5. Phạm vi nghiên cứu	8
6. Phương pháp nghiên cứu	8
7. Đóng góp của luận văn	9
8. Bố cục của luận văn.....	9
Chương 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ MỘT SỐ VẤN ĐỀ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN VĂN	11
1.1. Lý thuyết về Từ điển học và Công trình bách khoa học.....	11
1.1.1. Từ điển.....	11
1.1.1.1. Định nghĩa.....	11
1.1.1.2. Phân loại từ điển	12
1.1.2. Các công trình bách khoa	15
1.1.2.1. Khái niệm “công trình bách khoa” (“bách khoa toàn thư”)	15
1.1.2.2. Phân loại công trình bách khoa.....	17
1.1.3. Cấu trúc vĩ mô và vi mô trong một công trình bách khoa.....	18
1.1.3.1. Cấu trúc vĩ mô (cấu trúc bảng đầu mục).....	18
1.1.3.2. Cấu trúc vi mô.....	21
1.2. Lý thuyết về văn hóa học.....	23
1.2.1. Khái niệm về văn hóa - văn hóa cổ truyền	23
1.2.2. Mối quan hệ giữa ngôn ngữ và văn hóa.....	25

1.2.2.1. Ngôn ngữ là thành tố của văn hóa	25
1.2.2.2. Quan hệ giữa ngôn ngữ và văn hoá	25
1.2.2.3. Các lớp từ ngữ văn hóa trong ngôn ngữ	26
1.3. Tiểu kết	27
Chương 2: CẤU TRÚC CỦA MỘT SỐ CÔNG TRÌNH BÁCH KHOA VỀ VĂN HÓA CỔ TRUYỀN Ở VIỆT NAM	28
2.1. Cấu trúc trong cuốn <i>Từ điển văn hóa cổ truyền dân tộc Tày</i> của Triều Ân, Hoàng Quyết, Hoàng Đức Toàn	28
2.1.1. Cấu trúc vĩ mô.....	28
2.1.1.1. Kết cấu chung của công trình	28
2.1.1.2. Các loại mục trong cấu trúc vĩ mô.....	29
2.1.1.3. Cơ sở thiết lập và đặc điểm các đơn vị mục	31
2.1.1.4. Cách sắp xếp các mục trong từ điển	32
2.1.2. Cấu trúc vi mô.....	33
2.1.2.1. Các tri thức trong kết cấu vi mô của mỗi loại mục.....	33
2.1.2.2. Hình thức thể hiện các loại tri thức trong kết cấu vi mô trong mục	40
2.1.2.3. Cách thức tổ chức các yếu tố trong cấu trúc vi mô	41
2.2. Cấu trúc cuốn <i>Từ điển văn hóa phong tục, cổ truyền Việt Nam</i> của Nguyễn Như Ý và Chu Như	44
2.2.1. Cấu trúc vĩ mô.....	44
2.2.1.1. Kết cấu chung của công trình	44
2.2.1.2. Các loại mục trong cấu trúc vĩ mô.....	44
2.2.1.3. Cơ sở thiết lập và đặc điểm các mục	47
2.2.1.4. Cách thức sắp xếp các mục trong từ điển	48
2.2.2. Cấu trúc vi mô.....	48
2.2.2.1. Các tri thức trong kết cấu vi mô của mỗi loại mục.....	48
2.2.2.2. Hình thức thể hiện các loại tri thức trong cấu trúc vi mô của mục.....	61
2.2.2.3. Cách thức tổ chức các yếu tố trong cấu trúc vi mô	61
2.3. Tiểu kết	64
Chương 3: ĐỀ XUẤT CẤU TRÚC CỦA MỘT CÔNG TRÌNH BÁCH KHOA VỀ VĂN HÓA CỔ TRUYỀN CÁC DÂN TỘC VIỆT NAM	66

3.1. Bước đầu đánh giá các công trình bách khoa về văn hóa cổ truyền ở Việt Nam	66
3.1.1. Về cuốn Từ điển văn hóa cổ truyền dân tộc Tày của Triền Ân, Hoàng Quyết, Hoàng Đức Toàn.....	66
3.1.2. Về cuốn Từ điển văn hóa, phong tục cổ truyền Việt Nam của Nguyễn Như Ý, Chu Huy	69
3.2. Khái quát về văn hóa các dân tộc Việt Nam.....	72
3.2.1. Một số đặc trưng cơ bản của văn hóa cổ truyền của các dân tộc Việt Nam.....	72
3.2.2. Các vùng văn hóa Việt Nam	73
3.2.2.1. Vùng văn hóa Tây Bắc	73
3.2.2.2. Vùng văn hóa Việt Bắc.....	74
3.2.2.3. Vùng văn hóa châu thổ Bắc Bộ	74
3.2.2.4. Vùng văn hóa Trung Bộ	75
3.2.2.5. Vùng văn hóa Tây Nguyên	75
3.2.2.6. Vùng văn hóa Nam Bộ	75
3.2.3. Các thành tố cơ bản của văn hóa cổ truyền các dân tộc Việt Nam.....	76
3.2.3.1. Ngôn ngữ	76
3.2.3.2. Tôn giáo	77
3.2.3.3. Tín ngưỡng.....	77
3.2.3.4. Lễ hội	78
3.2.3.5. Phong tục tập quán.....	78
3.2.3.6. Nghề thủ công.....	79
3.2.3.7. Các loại hình nghệ thuật truyền thống.....	79
3.2.3.8. Âm thực	79
3.2.3.9. Công trình kiến trúc	80
3.2.3.10. Trang phục	80
3.2.3.11. Văn học.....	80
3.3. Đề xuất cấu trúc của công trình bách khoa về văn hóa cổ truyền các dân tộc Việt Nam.....	81
3.3.1. Nguyên tắc biên soạn, các loại công trình bách khoa văn hóa cổ truyền, kết cấu công trình.....	81
3.3.1.1. Nguyên tắc	81

3.3.1.2. Các loại công trình bách khoa văn hóa cổ truyền của các dân tộc thiểu số.....	82
3.3.1.3. Kết cấu công trình.....	82
3.3.2. Đặc tính của mục trong công trình bách khoa văn hóa cổ truyền của các dân tộc thiểu số.....	83
3.3.3. Cấu trúc vĩ mô.....	83
3.3.3.1. Cơ sở để thiết lập bảng đầu mục.....	83
3.3.3.2. Bảng phân loại mục trong công trình bách khoa văn hóa cổ truyền của các dân tộc thiểu số	84
3.3.4. Cấu trúc vi mô.....	85
3.3.4.1. Các yếu tố trong một mục.....	85
3.3.4.2. Đề cương chính của một số loại mục	85
3.4. Tiểu kết	92
KẾT LUẬN	93
TÀI LIỆU THAM KHẢO	96
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1. Các loại mục trong cấu trúc vĩ mô	29
Bảng 2.2. Sự có mặt của các yếu tố trong cấu trúc vi mô của mỗi mục.....	40
Bảng 2.3. Quy tắc chính tả, hình thức thể hiện các yếu tố trong cấu trúc vi mô của mỗi mục	41
Bảng 2.4. Các loại mục trong cấu trúc vĩ mô	44

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Hiện nay, các công trình tra cứu mang tính bách khoa ngày càng nhiều, được mở rộng về kích cỡ, được hoàn thiện về nội dung tri thức. Điều này xuất phát từ vai trò và khả năng phục vụ đắc lực cho nhu cầu hiểu biết, đào tạo nâng cao vốn tri thức của đông đảo mọi tầng lớp nhân dân. Nhưng điều đáng lưu tâm là hiện nay ở Việt Nam, các công trình tra cứu mang tính bách khoa về văn hóa nói chung và đặc biệt là về văn hóa cổ truyền của các dân tộc còn rất ít ỏi. Các công trình này (nếu có) lại thường chưa phản ánh được bức tranh muôn màu đặc sắc, bề dày truyền thống văn hóa của các dân tộc.

1.2. Việc biên soạn các công trình bách khoa về văn hóa cổ truyền càng cấp thiết và có ý nghĩa hơn trong thời kì hội nhập kinh tế thế giới và xu hướng toàn cầu hóa, khi nhu cầu giới thiệu và quảng bá về hình ảnh của đất nước Việt Nam trong mắt bạn bè thế giới, trong đó có những nét đặc sắc trong văn hóa cổ truyền của các dân tộc, đã trở thành một yêu cầu quan trọng. Đặc biệt trong giao đoạn giao lưu và tiếp biến văn hóa diễn ra mạnh mẽ hiện nay, nhu cầu nâng cao tri thức về văn hóa các cộng đồng trong quốc gia của mình, để hiểu biết về chính mình, để tự hào và ý thức bảo tồn, phát triển những nét bản sắc riêng càng trở nên cấp thiết.

Hiện nay ở Việt Nam, do những nguyên nhân khác nhau nhiều dân tộc (đặc biệt là các dân tộc thiểu số) đang để mai một dần vốn văn hóa truyền thống của dân tộc mình. Đó là điều rất đáng lưu tâm và cần được điều chỉnh. Để giải quyết vấn đề này, ngoài việc nâng cao bản lĩnh của con người Việt Nam trước cánh cửa hội nhập, cần phải tôn vinh văn hóa cổ truyền của các dân tộc, phải nghiên cứu, sưu tầm và biên soạn các công trình bách khoa về văn hóa cổ truyền. Có thể xem đây là một yêu cầu đặt ra cho các nhà khoa học: cấp thiết biên soạn các công trình tra cứu mang tính bách khoa về văn hóa cổ truyền các dân tộc ở Việt Nam.

1.3. Bản thân tác giả là người con của một dân tộc thiểu số, sinh ra và được nuôi dưỡng trong cái nôi văn hóa Tày. Trong quá trình sinh sống, gắn bó trên mảnh đất quê hương Cao Bằng đa dân tộc, tác giả luôn thường trực một ý nguyện bảo tồn và quảng bá những viên ngọc văn hóa cổ truyền của các dân tộc nơi đây. Ngoài ra, lại